

Parkovisko réséré – 2 boxy estetika. Znie to neuveriteľne, ale je to tak, estetika má v Bratislave svoje vlastné parkovisko, ba v neďalekej ulici ešte jedno. Je to udalosť, o akej môžu vedci celého sveta len snívať – vedná disciplína na dopravných značkách! Alexander Gottlieb Baumgarten, ktorý v osemnástom storočí estetiku pomenoval a snažil sa jej presne vymedziť miesto medzi vedami, by sa určite uspokojil, že jeho práca nebola márna. Naše úrady považujú estetiku za takú dôležitú vednú disciplínu, že uznali za vhodné a potrebné vyčleniť len pre ňu samostatné miesto miesto pri chodníku.

Mnohí pravoverní vedci sa však zrejme zamračia a pohoršia, keď si všimnú dôvod takého rozhodnutia bratislavských úradov. Názvom vednej disciplíny – Estetika – je totiž pomenované kaderníctvo a kozmetický salón, pre ktoré – žiaľ, nie pre vedu – je parkovisko vyhradené. Pre pravoverného vedca z ktorejkoľvek oblasti by to bola hlboká urážka – názvom vznešenej vedy pomenovať taký triviálny priestor, akým je kaderníctvo (kde sa umývajú špinavé, strihajú dlhé a češú strapaté vlasy). Pravoverný, a teda nadutý vedec však bude na hlbokom omyle. Ten názov je totiž nielen presný, ale aj charakteristický pre našu súčasnosť – a tým je vlastne aj pravdivý. Prečo?

ERICH MISTRÍK

Parkovisko pre estetiku

Jan Mukařovský kedysi hovoril, že estetický postoj k veci túto vec izoluje a sústreďuje záujem človeka len na vec samotnú. O čo iné ide v kaderníctve, ak nie o záujem sústredený len na vlasy – a nie ako na ochranu pokožky na hlave, ale na vlasy ako krásny predmet, vlastne predmet, ktorý sa má stať krásnym. Vlasy, ktoré si dámy odnášajú z kaderníctva, to je „príroda dotknutá ľudskou rukou vedenou estetickým zámerom“ (J. Mukařovský). Ľudská ruka z nich urobila krásnu vec a ich funkciou je pôsobiť príjemne, byť krásnymi, majú mať v prvom rade estetickú funkciu.

A ak už pri dopravných značkách možno citovať Mukařovského, doplníme, že vlasy sa nestali krásnymi vlastným pričinením, ani ich funkcia ich neprivedla ku kráse, ale „nadvláda estetickej funkcie je tu vnesená zvonku“. Krása účesu sa netvori z funkcie vlasov, ani sama zo seba, ale je do účesu vnášaná vonkajším zásahom kaderničky.

Kaderníctvo funguje presne tak, ako predpovedal Jan Mukařovský v tridsiatych rokoch.

Estetici v kaderníctve však pokračujú a pokračuje aj veľký estetik Mukařovský. Estetická funkcia sa totiž podľa veľkého estetika môže stať činiteľom spoločenskej diferenciacie. Estetici v kaderníctve hlboko načrú do peňaženky zákazníka, takže mať účes z Estetiky je aj prejavom spoločenskej diferenciacie. Treba si však dávať pozor, lebo ako upozorňuje veľký estetik, môže estetická funkcia vecí suplovať iné funkcie, ktoré vec medzitým stratila – a čo ak krásny účes bude suplovať iné funkcie hlavy... Je to však nebezpečenstvo, ktoré nečíta na estetikov z kaderníctva, ani na veľkých estetikov, len na zákazníkov Estetiky.

Pravoverní estetikci sa nemôžu pohoršovať nad zneužitím názvu vznešenej vedy. Kaderníctvo a kozmetický salón funguje ako živá učebnica estetiky, Mukařovského myšlienky to dokumentujú jednoznačne.

Estetika na parkovisku, to je situácia charakteristická pre dnešok. Už Immanuel Kant jasne povedal, že čo je estetické, to nemožno presne rozumovo (pojмами) vyjadriť. V kráse niet ničoho jednoznačného alebo presne určeného, krása je iracionálna. Čerpá svoju energiu z fantázie, zo zmyslových zážitkov. Preto sa o nej síce stále budeme hádať, ale nikdy sa nedohodneme. Je polyvalentná, pluralitná, hrá sa s nami tak, ako jazyková hra Ludwiga Wittgensteina. Preto estetika síce neustále hľadá, čo je to krása, kde sa skrýva a ako sa rodí, ale dodnes nenachádza uspokojivé odpovede na podobné otázky. Poľská filozofka Barbara Skarga pred dvadsiatimi rokmi napísala: „Vieme už, ako fungujú city, kde vznikajú, akú úlohu hrajú v živote človeka; ale ak chceme city presne vyjadriť, musí nastúpiť poézia.“ Tento názor, ktorý je inak voči vede (iste nechtiac) mimoriadne skeptický, môžeme doplniť – tak isto je to aj s krásou: Vieme, ako funguje, zhruba vieme opísať, ako vzniká, ale ak ju máme vyjadriť, ukázať, musí nastúpiť „ľudská ruka vedená estetickým zámerom“ – musí nastúpiť estetička z kaderníctva. Veľká estetika nepovie, čo je to krása, pretože sa to ani nedá presne vysloviť a pretože to v podstate len tuší; pričom krása postmodernej doby je pre ňu prakticky terra incognita. Estetici a estetičky z kaderníctva nehovoria, čo je krása, ale sami robia krásu a robia krásu poslednej módy. Je to situácia charakteristická pre dnešok: Estetika mlčí (slovenská estetika), pretože nevie, kam z konopí. Hoci v centre celej postmodernej kultúry nájdeme určitú podobu estetických hodnôt a umenia, hoci viacerí teoretici postmodernej doby odvodzujú jej charakteristiky z umenia a z estetických hodnôt, my–estetici mlčíme. Kultúra však ide ďalej, a pokojne si vytvára svoju novú krásu. Estetici v kaderníctve síce mlčia tiež, ale miesto reči vyrábajú krásu; jednoznačnú a nepopierateľnú, lebo ako tvorcovia majú právo na jednoznačnosť. Preto majú právo aj na vlastné parkovisko.

Takže sa nemýľme pri pohľade na dopravnú značku. Veľká estetika s malým „e“ u nás ešte parkovisko nemá a možno ani dlho nebude mať. Získa ho až vtedy, ak sa pevne zaparkuje v novej kultúrnej situácii. Estetika z kaderníctva s veľkým „E“ už svoje parkovisko má, pretože si našla miesto aj vo vytváraní krásy, aj v spoločenskej hierarchii, aj v mechanizme podnikania.

My–veľkí estetikci môžeme len hľadiť so závišťou.